

Helge Larsen hører først og fremmest hjemme i 30'erne. Han var knap kommet i gang med det underjordiske kommunistiske bladarbejde, før han blev arresteret den 28. oktober 1941 og derpå endte i Horserød. Tage Revsgaard var kurér hele besættelsestiden igennem for Svend Nielsen, der sad i partiets Københavns-ledelse og kom som sådan i kontakt med et stort antal partifolk.

Både Niels Åge Nielsen og Tage Revsgaard Andersen er desværre skuffende læsning. Vi får det ene navn efter det andet, den ene anekdote og oplevelse efter den anden, men intet overblik, intet forsøg på analyse, ingen redegørelse for partiets holdning eller taktik. Det er altsammen i småtingsafdelingen. Tage Revsgaard var »kun« en kurér i 20-års-alderen. I hans tilfælde har mulighederne måske heller ikke været til stede. Men Niels Åge Nielsen var – sin unge alder til trods – centralt placeret i det jyske modstandsarbejde, og af ham kunne man nok have forventet, at han havde gjort nogle bedre memoarer. Som de fremstår, er disse to memoarer kun af interesse for historikere ved at give en række navne og kontaktforbindinger – men det er jo da bedre end slet ingenting.

Tage Revsgaard søger på to punkter at lave sensation. Dels vil han afsløre, hvordan folkestrejken i København Sankthans 1944 brød ud, men når anden- og tredjehåndsviden er blevet skrælet af, er der ikke meget tilbage. Det bliver ikke med notehenvielse til ham, det spørgsmål skal løses i fremtidens historieforskning. Dels bringer han i fuld udstrækning de tyske forhørsrapporter over Aksel Larsen fra 1942 sammen med diverse andet illegalt kildemateriale. Alt dette kan være praktisk for historikeren at have lettilgængeligt for hånden, om end det næppe er af den grund, det bringes. Hvad

Aksel Larsens åbenmundethed angår, kan passende henvises til lektor, dr. phil. Hans Kirchhoffs kronik i Politiken den 19. marts 1981.

Helge Larsens erindringer er der mere kød på. De giver interessant indblik i livet i partiet (herunder kampen mellem Aksel Larsen-fløjen og Thøger Thøgersen-fraktionen) og på Arbejderbladet i 30'erne samt i Horserød frem til 1943. Der antydes en fortsættelse, og den ville være meget velkommen. Desværre får vi den nok ikke, for Helge Larsen afgik ved døden i januar 1982.

Værdifulde er også David Hejgaards erindringer. Han blev af partiet sendt til Århus i 1941 og fungerede frem til sin arrestation i juni 1944 som dets faglige og politiske leder i Midtjylland. Han beretter ikke blot om illegalt dagligliv, men også om partiets politik og om forholdet mellem partiets politiske og faglige arbejde på den ene side og sabotagearbejdet og samarbejdet med det »borgerlige« modstandsarbejde på den anden.

Han giver også et godt indblik i atmosfæren og mentaliteten i den kommunistiske »storfamilie«. (Partiet var jo ikke større, end at de snart sagt kendte hinanden allesammen). Det indre sammenhold var stort, og fornemmelsen af at være en elite udpræget. I koncentrationslejren mødte han fra partikammerater en sådan uselvsk solidaritet, som kun kommunister ifølge David Hejgaard kan præstere. Det første er utvivlsomt rigtigt. Det sidste dementerer hans egen skildring.

Aage Trommer

Bent Gravesen: *Socialdemokratiets strategiske overvejelser 1943-45*. (Aalborg Universitetsforlag, 1981). 178 s.

En ny tese om *Fremtidens Danmark*

fremlægges i dette arbejde. Nok formulerede socialdemokratiet sit efterkrigsprogram under indtryk af de sidste krigsårs venstredrejning, men det var et bifænomen. Det bemærkelsesværdige var, at partiet fandt en ny strategi til at virkeliggøre kapitalens historiske opgave, og – nota bene – under indtryk af, at der blæste blidere vinde fra borgerskabet, det danske som det udenlandske.

Før man kommer til sagen, skal man igennem slet ikke så få teoretiske og historiske forudsætninger. Det har haft den uheldige konsekvens, at forfatteren ikke har levnet plads nok til at fremlægge resultaterne af sine programanalyser. Det interessante materiale, han har kunnet finde i socialdemokratiske arkiver, er derfor ikke kommet til så fuld udfoldelse, at der er grundlag for at tage stilling til den umiddelbare skepsis, mange sikkert vil nære over for hans tese.

Johan Peter Noack

Jacob A. Buksti (red.): *Organisationer under forandring. Studier i organisationssystemet i Danmark*. (Forlaget Politica, 1980), 479 s.

Denne bog består af 14 artikler, som for størstedelens vedkommende er oplæg til et seminar om organisationssystemet i Danmark, der blev holdt på Institut for Statskundskab ved Århus Universitet 1978. Artiklerne har deres tyngdepunkt i tiden efter 1945, men i flere af dem trækkes linjerne længere tilbage. Emnemæssigt er det organisationer med tilknytning til arbejdsmarkedet, der bliver gjort mest ud af, men der bringes også artikler om landbrugs, fiskeriets, ungdoms- og idrætsorganisationer, samt artikler om de primærkommunale organisationer og KRIM. Udvalget er bredt og afspejler som naturligt er en politologisk inter-

esse. En historiker ville nok have foretrukket artikler om politisk betydningsfulde organisationer som Industrirådet, Håndværksrådet, Grosserer-Societetet samt de øvrige hovedorganisationer inden for handel, pengevesen og transport fremfor artiklerne om ungdoms- og idrætsorganisationerne eller KRIM. KRIM er taget med som eksempel på en mod-organisation (hvilket ikke er det samme som en græsrods-organisation, i hvert fald ikke helt, se s. 430 ff), og artiklen bliver en illustration af vanskelighederne ved at indpasse en tendentielt systemoverskridende organisation i den etablerede systematik. Udvalget af organisationer er altså ikke ideelt set fra et historikersynspunkt, men bogen er skrevet af politologer og tilsigter ikke at være udtømmende, og der skal ikke rejses indvendinger på det punkt. Hovedindtrykket af bogen er absolut positivt. Der er naturligvis forskel på de enkelte artiklers værdi, men som helhed læser man bogen med interesse. Der er indsamlet og bearbejdet et stort materiale, og for en dels vedkommende er der tale om et pionerarbejde med de særlige vanskeligheder, det indebærer.

Sigtet med bogen er deskriptivt (s. 29), og det er man taknemlig for. Det indebærer en kraftig begrænsning i forsøgene på at formulere lovmæssigheder eller opstille udsagn på et højt generalisationsniveau, men helt dy sig kan forfatterne ikke. Således står der s. 284: ».. at netop evnen til trods alt at foretage relevante tilpasninger i struktur, adfærd og aktivitet vil kunne være helt afgørende for den pågældende organisations muligheder for at opretholde eller forbedre sin magtposition og politiske indflydelse.« Hermed er der i virkeligheden ikke sagt andet, end at organisationerne er nødt til at følge med tiden, og selv det tages der forbehold overfor med ordene »vil kunne